

Etniske elever i klasserne gør ikke danske unge dårligere

Uanset om der er to, fem eller otte indvandrere i en skoleklasse med 24 elever, påvirker det ikke deres danske klassekammeraters læsefærdigheder. Det viser en ny såkaldt PISA-undersøgelse, som Rockwool Fondens Forskningsenhed har fået gennemført på 112 skoler med mange elever med ikke-vestlig oprindelse.

Ifølge undersøgelsen er det underordnet for de danske elevers læsefærdigheder, om de går på en skole med 0, 10 eller 40 pct. indvandrere. De opnår lige gode læsefærdigheder af den grund.

Indlæring bliver tidligst påvirket i nedgående retning, hvis koncentrationen af indvandrere overstiger 50 pct. Kun på de få skoler, hvor indvandrerne er i flertal, er der en statistisk sikker negativ sammenhæng med de danske unges læsefærdigheder.

PISA (*Programme for International Student Assessment*) er et OECD-koncept for, på tværs af landegrænser, at måle 15-åriges kvalifikationer inden for læsning, matematik og naturfag. Med den nye danske undersøgelse, kaldet *PISA Etnisk*, får man for første gang et landsdækkende billede af, hvordan det går med læsning, matematik og naturfag for ikke-vestlige elever og deres klassekammerater.

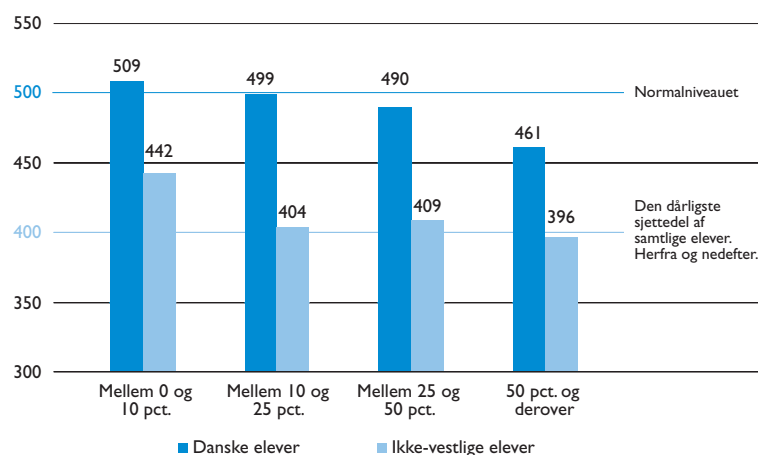
Værre end forudset

I forhold til de ikke-vestlige indvandrere viser undersøgelsen tre ting om læsning, som her kommenteres af tre af forskerne bag undersøgelsen.

For det første, at de ikke-vestlige elever – uanset om der går mange eller få af dem på skolen – læser markant dårligere end deres danske klassekammerater.

”Førrige år blev der offentliggjort en undersøgelse for københavnske elever, og resultatet for de tosprogede elever gav anledning til et ramaskrig. Konklusionen på vores undersøgelse er, at billedet på landsplan ikke er spor bedre. Faktisk er den landsdæk-

FIGUR I
Læsefærdigheder for ikke-vestlige indvandrere og danske klassekammerater – fordelt efter, hvor stor en andel af indvandrere der er på skolen

Læser man, som unge gør flest, får man en score på 500 point. Scorer man derimod under 400 point, hører man til blandt den dårligst læsende sjettedel. Figuren viser, at de danske elevers læsefærdigheder ikke afhænger meget af koncentrationen – først når indvandrerne er i flertal på skolen, er de danske elevers færdigheder markant lavere. For indvandrerne selv er det anderledes: Hvis de udgør flere end 10 pct. af eleverne, så falder læsefærdighederne fra 442 til et niveau omkring 400, men det gør ikke det store, om koncentrationen er moderat eller meget høj. Kilde: PISA Etnisk 2005.

kende læsescore lidt ringere, end den var i København,” siger professor Niels Egelund.

For det andet betyder hjemmet ganske vist meget – og mere end skolen – for, hvor gode læsere de etniske elever bliver. ”Men uddannelsesniveaet i hjemmet er ikke så afgørende for de etniske elever,” siger forskningsleder Torben Pilegaard Jensen.

For det tredje ser det ud til, at de etniske elever, i forhold til læsefærdigheder, har glæde af at gå på skoler med meget få ikke-vestlige elever. Kommer koncentrationen ned på 10 pct. indvandrere eller derunder, så stiger læsefærdighederne markant.

”Koncentration ser ud til at have en betydning, men den skal være meget lav, før det gavner de etniske elever. Omvendt skal den være meget høj, før det skader de danske elever,” udtaler professor Nina Smith.

PISA Etnisk er gennemført i samarbejde med det danske PISA-konsortium og Handelshøjskolen i Århus. De deltagende forskere er præsenteret på side 2

Indhold

Dårligere end vi troede

Uanset om det gælder læsning, matematik eller naturfag, er mønsteret det samme: De tosprogede indvandreres faglige kvalifikationer er særdeles dårlige i forhold til deres danske klassekammeraters Side 3

Det er vigtigere, at forældrene er integrerede, end at de har uddannelse

For politikere, der gerne vil hjælpe indvandrerbørnene til bedre kvalifikationer, er der store udfordringer: De generelle forhold på skolerne betyder lidt for kundskabsgabet. Hjemmet har større betydning for de etniske elevers faglige kompetencer, og forældrenes uddannelse er ikke det vigtigste. Side 5

Betydningen af etnisk koncentration for danske og ikke-vestlige elevers læring

Det betyder ikke noget for de danske elevers læsefærdigheder, om de går på en skole med 0 eller 40 pct. indvandrere. De opnår lige gode læsefærdigheder af den grund. Omvendt så klarer både etniske og danske elever sig markant dårligere på de allermost koncentrerede skoler, end de gør på de mindst koncentrerede Side 8

Er PISA-testen fair?

Måler PISA's læseopgaver på samme måde over for elever med dansk sproglig baggrund som over for elever med ikke-dansk sproglig baggrund? Side 10

Overordentligt bekymrende

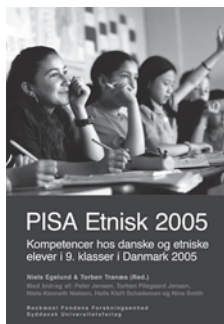
Kommentar af undervisningsminister og kirkeminister Bertel Haarder (V) Side 12

Uacceptabelt med så ulige chancer til tosprogede børn

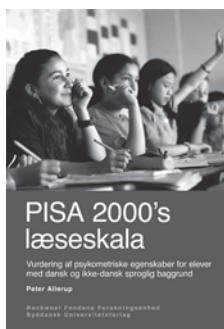
Kommentar af Christine Antorini (S) Side 14

PISA Etnisk set fra Nørrebro

Kommentar af skoleinspektør Lise Egholm. Side 16

PISA Etnisk 2005
Redigeret af Niels Egelund og Torben Tranæs med bidrag af Peter Jensen, Torben Pilegaard Jensen, Niels-Kenneth Nielsen, Helle Kløft Schademán og Nina Smith.
Rockwool Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag 2007 (udkom den 10. maj, andenudgaven ventes publiceret sidst i oktober 2007, ISBN: 978-87-7674259-1).
Pris: 179 kr.

PISA 2000's læseskala
Af Peter Allerup.
Rockwool Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag 2007 (udkom den 10. maj).
ISBN: 978-87-76742249
Pris: 49 kr.

Forfatterne til *PISA Etnisk. Kompetencer hos danske og etniske elever i 9. klasser i Danmark 2005*:

Niels Egelund, professor ved Danmarks Pædagogiske Universitet
Peter Jensen, professor ved Handelshøjskolen i Århus, Århus Universitet
Torben Pilegaard Jensen, forskningsleder i AKF, Anvendt KommunalForskning
Niels-Kenneth Nielsen, forsker i Rockwool Fondens Forskningsenhed
Helle Kløft Schademán, stud.scient.soc., ansat ved AKF
Nina Smith, professor på Handelshøjskolen i Århus, Århus Universitet
Torben Tranæs, forskningschef i Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Forfatteren til *PISA 2000's læseskala. Vurdering af psykometriske egenskaber for elever med dansk og ikke-dansk sproglig baggrund* – Peter Allerup – er professor ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

Dårligere end vi troede

Uanset om den står på læsning, matematik eller naturfag, er billedet det samme: De tosprogede indvandreres faglige kvalifikationer er særdeles dårlige i forhold til deres danske klassekammeraters.

Det viser PISA-undersøgelsen, som Rockwool Fondens Forskningsenhed sammen med forskere fra det danske PISA-konsortium og Handelshøjskolen i Århus har gennemført i 2005 på 112 danske skoler med særlig stor koncentration af elever med anden etnisk baggrund.

Det står faktisk værre til, end hidtidige undersøgelser har antydnet.

I en PISA-undersøgelse – der er et koncept, OECD har udviklet – får eleverne en score for deres faglige færdigheder. En score på 500 point er gennemsnitlig for de deltagende lande som helhed, mens 600 betyder, at man tilhører den bedste sjettedel i et fag. Og modsat: Hvis man kun scorer 400, hører man til i den dårligste sjettedel.

Læsekundskaberne blandt elever i danske skoler er to gange tidligere blevet undersøgt. I 2000 lød scoren blandt de tosprogede på 426.

I 2005 blev den såkaldte PISA-København offentliggjort. Den viste en dårligere score for de københavnske tosprogede, nemlig 414 – hvilket gav anledning til en del kritiske røster om de særligt dårlige forhold i de københavnske skoler.

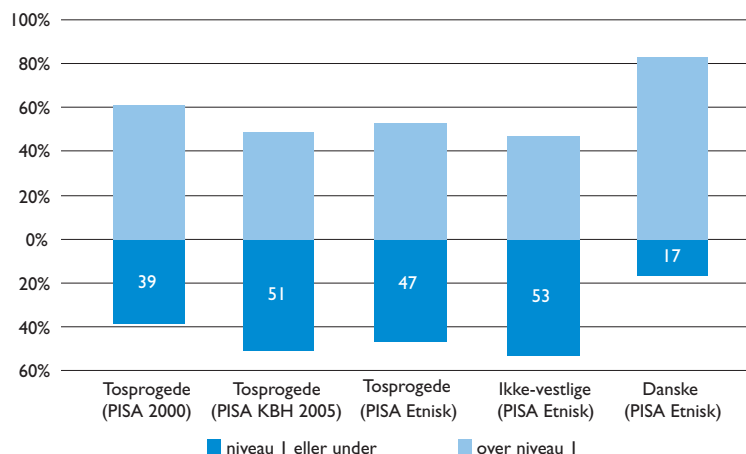
Den nye PISA-undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed adskiller sig fra de tidligere ved både at være landsdækkende og have en stor overrepræsentation af ikke-vestlige indvandrere. Derudover fokuserer den både på elevernes oprindelse og på, om de er tosprogede (se boks side 4 for en uddybning).

”Undersøgelsen viser, at der ikke er nogen grund til at pege fingre ad netop København. På landsplan er den gennemsnitlige score nemlig 408, hvilket vil sige, at den gennemsnitlige indvandrelev i Danmark lige akkurat er bedre end den dårligste sjettedel af samtlige elever i de lande, der deltager i PISA,” siger professor Niels Egelund.

Et andet relevant mål er hvor stor en andel, der er uden funktionelle læsekompetencer. Dette betyder, at de læser for dårligt til at kunne klare et videre uddan-

FIGUR 2

Omkring halvdelen af de etniske elever er uden funktionelle læsekompetencer

Tre gange er det undersøgt, hvordan elever – både danske og tosprogede – læser i den danske grundskole. De, der læser på det såkaldte niveau 1 eller under, er uden funktionelle læsekompetencer. Ifølge den nye undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed (PISA Etnisk) gælder det 47 pct. af de tosprogede og 53 pct. af de ikke-vestlige elever i den danske grundskole. Kilde: PISA Etnisk 2005.

nelsesforløb, hvor der stilles krav om boglige færdigheder.

Som det fremgår af figur 2, angav undersøgelsen fra 2000, at 39 pct. af de tosprogede ikke havde funktionelle læsekompetencer. I undersøgelsen fra København var tallet 51 pct., og den nye undersøgelse viser, at 47 pct. af de tosprogede elever på landsplan er uden funktionelle læsekompetencer; af eleverne med ikke-vestlig baggrund er det hele 53 pct.

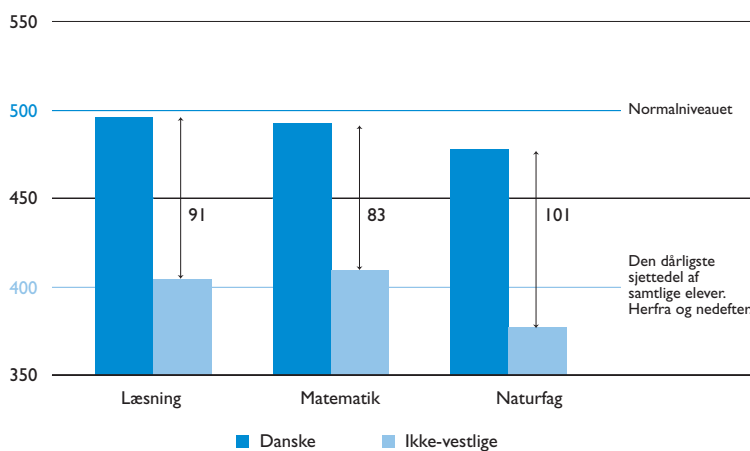
Matematik og naturfag – samme problem

Det er ikke kun i forhold til læsefærdigheder, at de tosprogede elever skiller sig markant ud fra de øvrige elever. Det kunne man ellers tro, fordi dét at mestre det danske sprog må formodes at betyde mest i forhold til netop læsning.

Men det viser sig, at problemstillingen er præcis den samme i matematik og faktisk er værre i naturfag: De tosprogede elever scorer i gennemsnit lavt i alle tre discipliner og lavest i naturfag, hvor scoren er helt nede på 377.

I alle tre discipliner ligger de langt under de danske klassekammeraters niveau.

Færdigheder i læsning, matematik og naturfag for danske og ikke-vestlige klassekammerater

De ikke-vestlige elever er markant dårligere end deres klassekammerater, både når det drejer sig om læsning, matematik og naturfag. Forskellen mellem de to grupper er størst i naturfag, hvor scoren for de danske børn, til trods for at den er lav, er 101 point højere end scoren for de tosprogede elever. Kilde: PISA Etnisk 2005.

Til trods for, at de danske elever med en score på 478 ligger lavt i naturfag, så er det netop her, vi finder den største afstand mellem niveauet for de danske og de ikke-vestlige elever – afstanden mellem de to grupper er hele 101 point.

1. og 2. generation

Et politisk interessant spørgsmål er, om de, der er født og opvokset i Danmark, klarer sig bedre end de, der er kommet til landet på et senere tidspunkt i deres liv.

Det politiske håb er – naturligvis – at det går 2. generationsindvandrere bedre end 1. generation. De har jo været her hele deres liv. De har i princippet haft bedre vilkår for at klare sig i en dansk skole end de, som ikke er født her – derfor er det også bekymrende, hvis de klarer sig lige så dårligt eller dårligere end 1. generation.

Mens undersøgelsen fra 2000 tydede på, at 2. generationsindvandrere klarer sig dårligere end 1., så viser denne undersøgelse, at det modsatte er tilfældet. Men forskellen er meget lille, og billedet er ikke helt entydigt.

2. generationsindvandrere scorer generelt lidt højere end 1. generation. De, der har været her hele deres liv, har en ekstra score på henholdsvis 14 og 20 point i læsning og matematik. I naturfag er deres score ikke bedre, men derimod en lille smule ringere. Mens 1. generationsindvandrere scorer 379, så opnår 2. generationsindvandrere kun 375.

De tosprogede og de ikke-vestlige indvandrere

Etniske minoriteter kan defineres på flere måder. Typisk spørger man eleverne om, hvilket sprog de taler derhjemme – og ud fra svaret giver man nogle etiketten "tosproget," hvis de taler andet end dansk i hjemmet det meste af tiden.

Spørgsmålet er også blevet stillet til eleverne i denne undersøgelse. Samtidig er der trukket registeroplysninger om, hvilket oprindelsesland eleverne har, hvorudfra man giver nogle etiketten "ikke-vestlige indvandrere."

Når man sammenligner den tosprogede gruppe (selverklærede) med den (registerbaserede) ikke-vestlige gruppe, så viser det sig, at de ligner hinanden meget på gennemsnittet.

Forklaringen er, at den registerbaserede opgørelse rummer flere – og at de ekstra personer tilsyneladende kommer fra både den dårligste og den bedste faglige ende af de etniske elever.

Fra den dårligste ende rummer den dem, der – når de bliver spurgt om sproget hjemme – svarer "ved ikke." Fra den bedste ende rummer den dem, der, til trods for deres ikke-danske oprindelse, taler dansk i hjemmet.

Den – mindre – gruppe tosprogede er altså en relativt repræsentativ delmængde af den – større – gruppe ikke-vestlige indvandrere, hvad de samlede testresultater angår.

Hjemmet har stor betydning for kundskabsgabet – skolen mindre

For politikere, der gerne vil hjælpe indvandrerbørnene hurtigt, vidner undersøgelsens resultater om en stor udfordring.

Billedet er nemlig ganske klart: Forklaringer på de relativt svage læsekompetencer blandt unge tosprogede er ikke først og fremmest at finde på skolerne.

De etniske elevers svage kompetencer er i langt højere grad bestemt af, hvilke hjem, de kommer fra. De hjemlige forhold er, i sagens natur, sværere at gøre noget ved for politikere med lyst til at påvirke de unges fremtid.

PISA-undersøgelsen – som Rockwool Fondens Forskningsenhed har gennemført i samarbejde med forskere fra det danske PISA-konsortium og fra Handelshøjskolen i Århus – viser, at forholdene på skolerne og de unges relation til skolerne ikke rigtigt kan forklare, hvorfor de tosprogede klarer sig markant dårligere end deres jævnaldrende.

De tosprogede elever og deres danske klassekammerater har samme følelse af at høre til på skolen. De giver stort set samme vurdering af forholdet til lærerne.

Det viser sig også, at et tema som uro i klassen kun bidrager marginalt til at forklare, at den ene gruppe klarer sig bedre end den anden. Danske og etniske elever har nogenlunde lige urolige klassekammerater, og det ser ikke ud til at have nogen entydig indflydelse på kundskabsgabet mellem de to elevgrupper.

Spørger man skolelederne om den enkelte skoles særlige vilkår, så er billedet det samme: Heller ikke her er der noget, der for alvor kan forklare, hvorfor de tosprogedes kundskaber er så meget dårligere end andres. Skolelederne har svaret på spørgsmål om særlig elevadfærd, læreradfærd, eventuel mangel på undervisningsmaterialer eller mangel på kvalificerede lærere.

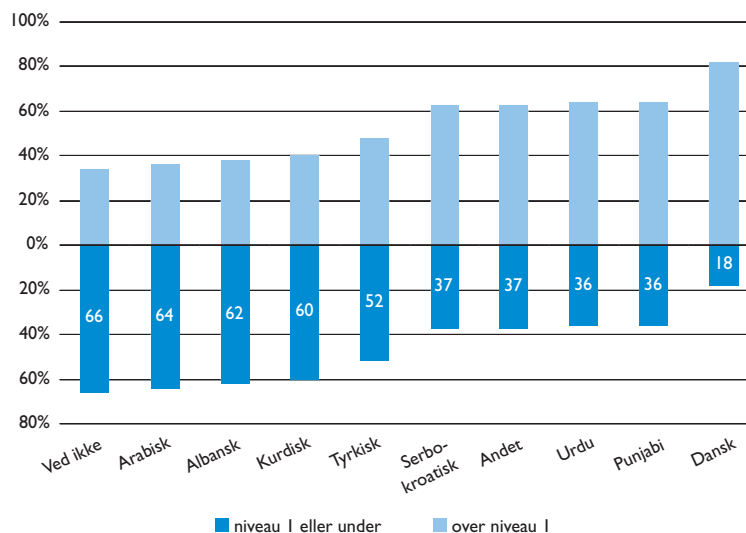
Undersøgelsen blandt skolelederne er dog noget mangelfuld, da mange ikke har svaret.

Kultur og social baggrund

Forklaringen på de dårlige faglige præstationer skal i langt højere grad søges i hjemmet.

FIGUR 4

Andelen af forskellige tosprogede elever, der er uden funktionelle læsekompetencer

De, der læser på niveau 1 eller under, er uden funktionelle læsekompetencer. Værst ser det ud for de, der har svaret "ved ikke" på spørgsmålet om, hvilket sprog de taler med deres forældre. I den gruppe mangler hele 66 pct. læsekompetencer. Det samme gør sig gældende for 64 pct. af dem, der taler arabisk. Blandt de, der taler urdu og punjabi, finder vi den mindste andel af tosprogede elever uden funktionelle læsekompetencer, nemlig 36 pct. Dette er dog fortsat dobbelt så mange som andelen blandt de danske elever, som er 18 pct. Kilde: PISA Etnisk 2005.

Det viser sig at være afgørende, hvilket andet sprog den tosprogede elev taler derhjemme.

De, der taler arabisk med deres forældre, har en voldsom tendens til at mangle læsefærdigheder – hele 64 pct. mangler funktionelle læsekompetencer.

Helt anderledes er situationen, hvis man derhjemme taler punjabi eller urdu – sprog, der stammer fra Pakistan og det nordlige Indien. Blandt disse elever mangler 36 pct. de funktionelle læsekompetencer.

Det siger næsten sig selv, at det ikke er selve sproget, der er afgørende for de faglige kompetencer. Men sproget fortæller i den her situation noget om de sociale og kulturelle forhold i hjemmet.

I forhold til kulturen i hjemmet er de tosprogede unge i Danmark faktisk bedre stillet end en helt gennemsnitlig ung fra et OECD-land.

Det gælder f.eks. i forhold til den såkaldte sociale og kulturelle kommunikation. Etniske unge i Danmark taler faktisk lidt mere med deres mor og far, end jævnaldrende i OECD gør i gennemsnit, og de får også lidt mere støtte til skolearbejdet.

Men i forhold til deres danske jævnaldrende viser der sig at være betydelige forskelle.

De tosprogede hjem ligner de danske i forhold til uddannelsesrelevante ressourcer. Det vil sige, at begge typer familier i nogenlunde samme grad kan byde på ord-bøger, et stille sted at læse, lærebøger etc. Men så hører lighederne også op.

Danske unge får mere hjælp til skolearbejdet end de jævnaldrende fra tosprogede familier. En tredjedel af de tosprogede elever får aldrig hjælp hverken af far eller mor, hvilket kun gælder for 10% af de danske elever. Det kan ikke overraske,

at der er forskel alene af den grund, at de tosprogedes forældre, på grund af manglende sprogfærdigheder, kan have svært ved at hjælpe, uanset om de så ønskede at hjælpe. Men forskellen er stor.

Et andet område, hvor de tosprogedes familier skiller sig ud, er i forhold til den sociale kommunikation i hjemmet. Det drejer sig f.eks. om, hvorvidt man taler om, hvordan det går i skolen, om man spiser måltider sammen og i øvrigt om at bruge tid på at tale sammen. Den slags sker i højere grad i danske familier end i indvandrerfamilier.

Der er også forskel, når man ser på den kulturelle kommunikation.

”Kulturel kommunikation” handler f.eks. om at diskutere politik eller sociale emner eller om at tale om bøger, film og fjernsynsprogrammer. Den slags tales der hyppigere om i danske familier end i de tosprogedes familier,” forklarer Torben Pilegaard Jensen fra det danske PISA-kon-sortium.

Mors uddannelse betyder mindre

Hvis man skal forudsige, hvordan det kommer til at gå danske skoleelever, kan det være en rigtig god idé at kigge på forældrenes uddannelsesniveau. Princippet er, at jo flere år, forældrene har gået i skole, desto bedre går det deres børn rent fagligt.

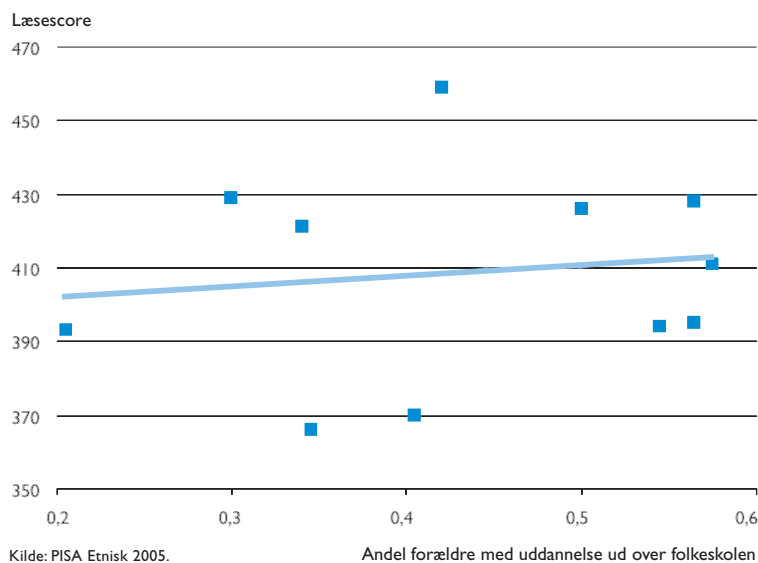
Forklaringen på det er i og for sig enkel: I danske familier viser uddannelsen noget om, hvor der er ressourcer til stede. Mor og far har i vidt omfang fået en uddannelse, der modsvarer de ressourcer, de har.

Helt så enkelt er det ikke med elever af anden etnisk oprindelse – specielt ikke, når vi kigger på morens uddannelse. Forenklet sagt: Uanset, hvor mange ressourcer mor har, så har hun aldrig fået en uddannelse. Hun har grundskolen og typisk intet andet.

Det forhold fremgår af figur 5. Den viser, for forskellige grupper tosprogede, sammenhængen mellem forældrenes uddannelsesniveau (den gennemsnitlige andel af fædre og mødre, der har uddannelse ud over folkeskolen) og læsefærdigheder. Det fremgår, at der ikke er nogen systematisk sammenhæng – højst en lille positiv sammenhæng.

FIGUR 5

Svag sammenhæng mellem læsescore og uddannelsesniveau i hjemmet

Kilde: PISA Etnisk 2005.

De tosprogedes læsekundskaber er kun svagt påvirket af forældrenes samlede uddannelsesniveau. Prikkerne angiver forskellige nationaliteter af elever – f.eks. er prikken yderst til venstre unge med tyrkisk baggrund. Prikken viser, at de, i gennemsnit, i læsetesten har scoret 393 point, og samtidig kan man – på x-aksen – se, at kun 21 pct. af deres forældre har en uddannelse ud over folkeskolen. På samme læseniveau, men i den modsatte ende af skalaen, ser man to prikker tæt på hinanden. Det er unge fra Afghanistan og Irak. Deres forældre er langt bedre uddannede end tyrkernes – alligevel læser de unge på samme niveau som de tyrkiske unge. Resultatet af, hvad forældreuddannelse betyder, når der samtidig tages højde for betydningen af en lang række andre forhold, er vist i tabel 2 side 9. Linjen i figuren viser tendensen (lineær regression).

Den svage sammenhæng mellem det samlede uddannelsesniveau i hjemmet og elevernes færdigheder skyldes, at det stort set kun er fædrenes uddannelse, som spiller en rolle for de etniske unge. For danske unge spiller morens uddannelse også en rolle.

Anderledes forholder det sig, hvis man i stedet for forældrenes uddannelse fokuserer på deres indkomst.

Indkomsten er et udtryk for, hvor godt man fungerer på det danske arbejdsmarked. Det er et udtryk for, hvordan det går – om man klarer sig.

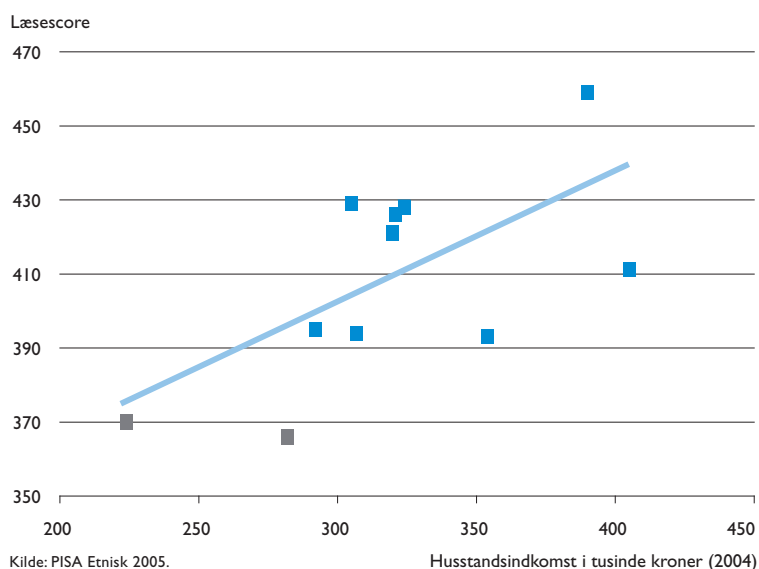
”Forældrenes arbejdsmarkedsintegration er den helt afgørende faktor for, om eleverne klarer sig godt i skolen,” siger professor Nina Smith.

Som det fremgår af figur 6, så viser det sig, at der er en klar sammenhæng mellem husstandsindkomst og de unges læsefærdigheder. Jo højere indkomst, desto bedre læsefærdigheder. Hvilket i bund og grund også betyder: Jo bedre integreret forældrene er på arbejdsmarkedet, desto bedre går det børnene rent fagligt.

”Ud over husstandsindkomst er det også vigtigt, om forældrene har et godt job, ligesom det trækker meget ned, hvis mor er helt uden for arbejdsmarkedet,” siger Nina Smith.

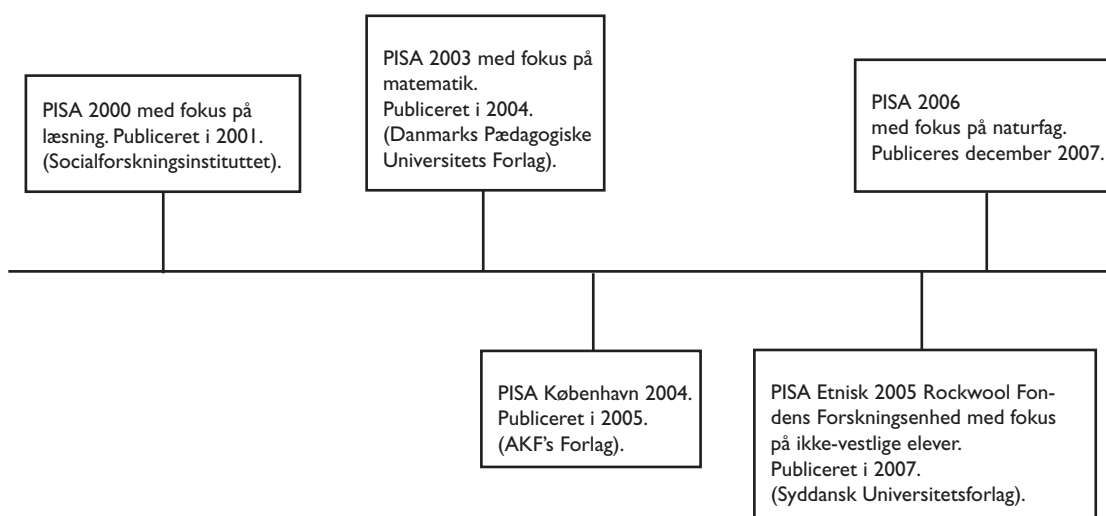
De nævnte resultater fremgår af tabel 2 på side 9.

Klar sammenhæng mellem læsescore og husstandsindkomsten i hjemmet

De tosprogedes læsekundskaber hænger i høj grad sammen med, hvor succesfulde deres forældre er på det danske arbejdsmarked. Jo højere indkomst en tosproget familie har, desto bedre er børnenes kundskaber. Prikken i nederste venstre hjørne af figuren markerer børn med oprindelse fra Somalia. De har – med 370 point – en meget lav læsescore. Det fremgår samtidig, at husstandsindkomsten i deres hjem er lav. Den ligger på 224.000 kr. i gennemsnit. Prikken øverst i figuren repræsenterer unge fra Vietnam. De scorer – i forhold til alle andre indvandrergupper – højt i læsetesten, med 459 point. Samtidig er husstandsindkomsten i de vietnamesiske familier – med 390.000 kr. – relativt høj. Linjen i figuren viser tendensen (lineær regression).

Oversigt over gennemførte PISA-undersøgelser

Spredning løser ikke de etniske elevers faglige problemer

Spred dem! Bland dem! Fordel børnene! Sådan lyder velkendte politiske bud på, hvordan man modvirker ghettoisering af skoler.

Men vil en sådan politik også styrke de ikke-vestlige – de etniske – elevers faglige kompetencer? Det er straks mere tvivlsomt, viser den nye PISA-undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed. De faglige gevinster for de etniske elever ved en sådan strategi vil formentlig være yderst begrænsede.

Der skal – viser undersøgelsen – en helt urealistisk stor spredning til for overhovedet at få en faglig gevinst for de etniske elever.

Den faglige gevinst af en spredningspolitik, der mindsker antallet af skoler med meget høj etnisk koncentration, vil til gengæld tilfalde de danske børn, som i dag går på disse skoler. Mange af disse børn er fagligt svage og kommer fra hjem med få uddannelsesrelevante ressourcer, og de vil have gavn af at komme til at gå i skole med fagligt stærkere elever.

Af figur 7 fremgår det, hvordan de ikke-vestlige elevers gennemsnitlige faglige niveau er i læsning – fordelt efter, hvor mange ikke-vestlige elever, der går på

skolen. De etniske elever, der går på ikke-koncentrerede skoler – 0-10 pct. – scorer i gennemsnit 442 point på en skala, hvor 500 er en gennemsnitsscore for alle elever (i alle lande der deltager i PISA), og hvor en score på under 400 betyder, at man tilhører den ringeste sjettedel.

Det ses også, at de etniske elevers faglige niveau falder allerede ved en moderat koncentration – på mellem 10 og 25 pct. Det er ligegyldigt, om de etniske elever udgør 15, 30 eller over 50 pct. Det faglige niveau ligger under alle omstændigheder i omegnen af en score på 400, hvilket – relativt set – er særdeles ringe. Det samme billede gør sig i øvrigt også i store træk gældende i matematik og naturfag.

Der er altså – i forhold til de etniske elever – ikke nogen streng faglig begrundelse for at skrue *lidt* ned for andelen af ikke-vestlige elever på skolerne. Til gengæld er der en mulighed for, at de svagere danske elever ville vinde fagligt derved. Det har også været fremført i debatten, at begge grupper vil vinde på sigt, hvis en større spredning vil øge de etniske elevers kendskab til den danske kultur og i øvrigt øge kendskabet og accepten af de to grupper imellem og dermed lette den senere integration i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

I en del kommuner arbejdes der med spredning. I Københavns Kommune er det f.eks. ifølge kommunens integrationspolitik en målsætning, ”at der skal være mindst 50 pct. etnisk danske børn i alle nye børnehaveklaser.”

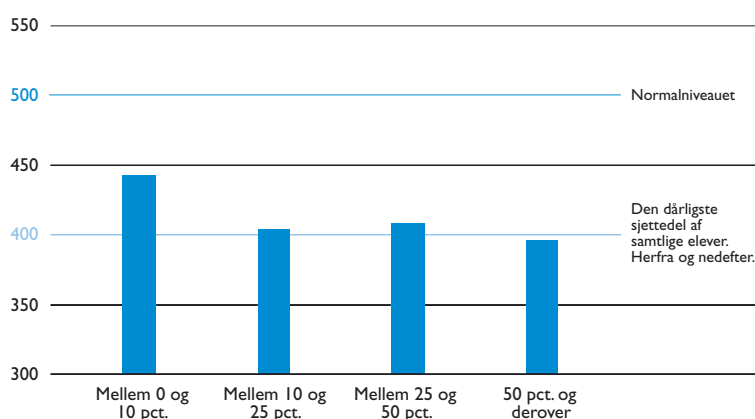
Rigtig mange skal flyttes

Hvis man – via en spredning – ønsker en faglig gevinst for de etniske elever, skal man altså ned på en koncentration på mellem 0 og 10 pct. på den enkelte skole.

En sådan spredning er ikke realistisk. Som det fremgik af sidste års undersøgelse om bosætning fra Rockwool Fondens Forskningsenhed¹, er der flere steder i landet en stor sammenklumpning af de etniske minoriteter. Derfor er der en tilsvaren-

FIGUR 7

Læsefærdigheder og koncentration af etniske unge

Koncentrationen af etniske elever på skolerne har betydning for de etniske elevers faglige niveau. Allerede ved en koncentration på 10 pct. falder niveauet fra en score på 442 i læsning til en score på omkring 400. Hvilket – sammenlignet med andre unge – er en bevægelse fra ”dårlige kundskaber” til ”særdeles ringe kundskaber.” Og kundskaberne er særdeles ringe, uanset om der er 15, 30 eller 50 pct. Kilde: PISA Etnisk 2005.

¹ Publiceret som *En befolkning deler sig op?* (Gyldendal 2006), jf. yderligere detaljer i boks ved afslutningen af artiklen.

de sammenklumpning af etniske elever på relativt få skoler.

I 9. kl. i danske skoler går der 1.193 elever af ikke-vestlig oprindelse. Som det fremgår af tabel 1, så går kun 24 pct. af dem på de let koncentrerede skoler. Hvis man skulle opnå faglige resultater ved en spredning, skulle man flytte en meget stor del af de resterende 76 pct. ikke-vestlige elever. For visse grupper er dette problem særlig udpræget:

”Problemet omfang illustreres af, at over halvdelen af eleverne fra Libanon, Marokko og Pakistan går i skoler med over 50 procent ikke-vestlige indvandre- re,” fortæller professor Peter Jensen.

Er forventningerne til de etniske elever store nok?

Standpunktskarakterer for de etniske elever er lige så høje på de meget koncentrerede skoler som på de øvrige skoler, mens de etniske elever på de meget koncentrerede skoler scorer markant lavere i PISA-testen. Så spørgsmålet er, om lærerne stiller de samme krav til eleverne på de meget koncentrerede skoler: ”Resultaterne kunne antyde, at lærerne stiller mindre krav til indvandreleverne på skoler med høj etnisk koncentration,” udtaler Peter Jensen og fortsætter: ”Der kan være grund til at foretage yderligere analyser af holdningerne på de enkelte skoler til elevernes præstationer og karaktergivning og specielt sammenligne skoler med høj og lav etnisk koncentration.”

Undersøgelsen om befolkningens bosætningsmønstre

Undersøgelsen i Rockwool Fondens Forskningsenhed fra 2006 om befolkningens bosætningsmønstre, herunder de ikke-vestlige indvandre- res, er mest detaljeret publiceret som Anna Piil Damm, Marie Louise Schultz-Nielsen og Torben Tranæs *En befolkning deler sig op?* (Gyldendal 2006). Undersøgelsens hoved- resultater er også gengivet i en let tilgængelig form i et nyhedsbrev fra forskningsenheden, dateret juni 2006. Dette nyhedsbrev kan hentes på www.rff.dk

Fordeling af ikke-vestlige elever i Danmark efter etnisk koncentration i skolens 9. klasser

0-9,9 pct.	10-24,9 pct.	25-49,9 pct.	50-100 pct.
24 pct.	30 pct.	25 pct.	21 pct.

Kilde: PISA Etnisk 2005.

Af tabellen fremgår det, hvordan ikke-vestlige elever i Danmark i 9. kl. for- deler sig i forhold til koncentrationen af ikke-vestlige elever på skolen. Kun 24 pct. går på skoler med en lille koncentration (mellem 0 og 9,9 pct.), mens 76 pct. går på skoler, hvor koncentrationen er større.

TABEL 2

Hvem scorer højt i PISA? Sammenhængen mellem PISA-læse- score og elevernes situation.

	Dansk oprindelse	Ikke-vestlig oprindelse
Etnisk koncentration i skolen		
- mellem i forhold til lav	·	÷ ÷
- høj i forhold til mellem	÷ ÷	·
Fars uddannelse (antal år)	+	+
Mors uddannelse (antal år)	+	·
Høj stilling, far	·	++
Høj stilling, mor	++	++
Far selvstændig	÷ ÷	÷ ÷
Mor uden for arbejdsmarkedet	·	÷ ÷
Husstandsindkomst	++	++
Dansk talt i hjemmet	++	·
Mange søskende	·	÷
Forældreinteresse for udd.	+	++
Kulturelle besiddelser	++	+
Mange bøger i hjemmet	++	·
Stilleplads i hjemmet til at læse	++	·

Anm: En "·" betyder ingen signifikant indflydelse; ét tegn, "+" eller "++" betyder en indflydelse på 10 point eller under hhv. op eller ned, mens et dobbelt tegn "++" eller "++" betyder en indflydelse på mere end 10 point hhv. op eller ned. I analysen er der taget højde for betydningen af alder og køn. Nogle elever med dansk oprindelse har både en dansk og ikke-dansk forælder og taler derfor ikke dansk i hjemmet.

Af tabellen fremgår, hvad der positivt såvel som negativt karakteri- serer unges faglige niveau. For elever af ikke-vestlig oprindelse har det betydning, om den etniske koncentration er lav eller moderat. Hvis man går fra lav til moderat koncentration, påvirkes det fag- lige niveau negativt. Det samme gør sig ikke gældende for elever af dansk oprindelse: Bevægelsen fra lav til moderat påvirker dem ikke. Det gør til gengæld bevægelsen fra moderat til høj.

Er PISA-testen fair?

Når den ene gruppe klarer sig dårligere end den anden i en test, rejser der sig et spørgsmål: Klarer de sig dårligere, fordi de er dårligere, eller er der derimod tale om, at *selve testen* er skruet sammen på en måde, så den favoriserer den ene gruppe frem for den anden?

Det sidste er faktisk muligt. Der eksisterer opgaver, som er nemmere for nogle elever end andre – til trods for, at de er lige dygtige.

Den slags opgaver forsøger man at undgå, men det er vanskeligt, og det lykkes aldrig helt – heller ikke i PISA-testen.

I PISA-testen går man nemlig ikke efter at afprøve paratviden eller meget faktisk viden direkte og isoleret. Kongerækken, danske byer og væsentlige begivenheder i det 17. århundrede spørger man *ikke* til i PISA.

I stedet tester man en hel vifte af generelle kompetencer. Kompetencer, som alle er vigtige for at kunne begå sig i en moderne verden. Disse færdigheder kræver til gengæld både konkrete kundskaber (f.eks. faglige begreber og udtryksformer), kendskab til metoder og processer (f.eks. at uddrage den relevante information af en tekst) og evner til at bruge nye informationer sammen med ens kundskaber og egne erfaringer.

Det viser sig, at der er opgaver, som nogle elever har let ved, mens andre – akkurat lige så dygtige – elever har svært ved. Når det sker, risikerer man, at der kommer en skævhed ind, når man måler to elevgrupper i forhold til hinanden.

Problemet forsøges begrænset på forskellig vis via den måde, opgaverne konstrueres på – men det er ikke elimineret helt i PISA. Når man – internationalt – vurderer, hvilke opgaver der skal med i testen, så indgår etnisk baggrund ikke som et karakteristikum, man forsøger at tage højde for.

Dårligere eller anderledes?

Er der mange opgaver, der lægger vægt på færdigheder, som danske elever typisk mestrer bedst, vil den samlede registrerede forskel mellem danske og etniske elever ikke kun være et udtryk for, at nogle har *flere færdigheder* end andre (vertikale

forskelle), men også et udtryk for, at nogle kan *noget andet* end andre (horizontale forskelle).

Kun lille skævhed

PISA 2000 danner grundlag for PISA Etnisk 2005, og det er derfor vigtigt at få undersøgt, om der eksisterer sådanne potentielle skævheder i forbindelse med PISA 2000-opgaverne, og den måde de bliver bedømt på – og i givet fald, hvor store disse skævheder er.

Øvelsen er kompliceret, men spørgsmålet er enkelt: Hvor stor en del af de forskelle, vi oplever mellem de to grupper elever, drejer sig om niveauforskelle – og modsat – hvor stor en del drejer sig om horizontale forskelle?

Rockwool Fondens Forskningsenhed har bedt en ekspert på området, professor Peter Allerup fra DPU (Danmarks Pædagogiske Universitet), om at beregne den etnisk betingede skævhed, som følger af PISA 2000's sæt af opgaver i læsning.

Resultatet er, at der er en – horisontal – skævhed, men at den, samlet set, er lille. Så som helhed er testen relativt fair.

Den rå forskel i PISA-scores mellem danske og etniske elever ligger omkring 90 PISA-point, hvad enten 'etnisk' defineres ud fra hvilket sprog, der tales i elevernes hjem, eller ud fra familiens oprindelsesland.

Hvis elevernes præstationer blev vurderet alene ud fra opgaver, som stiller de to grupper ens, ville de ca. 90 point blive reduceret til ca. 80, altså en reduktion med ca. 11 pct. (Allerup, 2007). Eller med andre ord: Hvis de spørgsmål, som etniske elever har haft relativt lettere – eller sværere – ved at svare på end danske elever, har samme betydning for at kunne klare sig i samfundet som spørgsmål, hvor danske elever har en relativ fordel – eller det modsatte – så er den reelle samlede niveauforskel ca. 80 – og ikke ca. 90 point.

Selv horisontale forskelle kan give problemer

Til trods for, at horisontale forskelle ikke er et udtryk for niveauforskelle, kan de alligevel godt give anledning til integrationsproblemer. Problemerne kan opstå

både i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet al den stund, at disse systemer overvejende er indrettet efter danske elevers færdigheder.

Omvendt, så burde det være lettere at rette op på en eventuel negativ effekt af

horisontale kvalifikationsforskelle. Simplelthen fordi man kommer langt ved at skabe accept af forskellighed, både på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet. Man kan tillade sig at blive mere rummelig – uden at sænke det faglige niveau.

Eksempler på opgaver, der favoriserer henholdsvis danske og etniske elever

I det følgende bringes to eksempler på opgaver, som tester færdigheder, hvor danske og etniske elever stilles forskelligt. Den første favoriserer danske elever, den anden etniske:

Opgave R100Q05 (tester færdigheder, som de danske elever havde lettest ved).

I opgaven skal eleven først tilegne sig indholdet af en tekst om nye teknologiske redskaber i politiets tjeneste. Og på den baggrund svare på, om tekstens *formål* er:

- A. At advare.
- B. At underholde.
- C. At informere.
- D. At overbevise.

Denne opgave stiller store krav til forståelse af nuancerne i sprogets enkelte ord samt til forståelsen af, hvad et samlet tekststykke signalerer, og det havde danske elever lettere ved end – ellers lige så dygtige – etniske elever.

Opgave R234Q02 (tester færdigheder, som de etniske elever havde lettest ved).

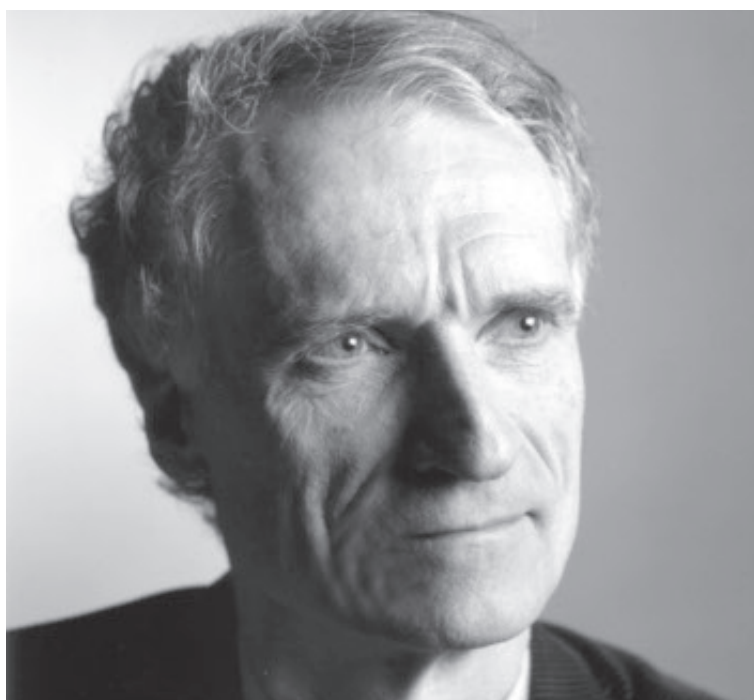
I denne opgave skal eleverne igen tilegne sig indholdet af en tekst. Teksten beskriver formål for og funktion af en personaleenhed i en virksomhed ved navn CIEJ. Eleven bliver med udgangspunkt i teksten bedt om følgende:

”Nævn to former for bistand, som CIEJ tilbyder personer, der står over for at miste deres job på grund af en omstrukturering i den pågældende afdeling.”

Opgaven her er meget konkret. Kun ét sted omhandler teksten personer, som trues af afskedigelse, og det nævnes, at CIEJ ”støtter” og ”hjælper med at finde frem til nye stillinger.” CIEJ tilbyder andre ydelser til personer, som ønsker at skifte job, og som godt kunne tænkes også at være relevante for medarbejdere, som trues af afskedigelse, men der står ikke noget om, at afskedigelsestruede personer tilbydes disse ydelser. Den opgave havde etniske elever lettere ved at besvare rigtigt end – ellers lige så dygtige – danske elever.

Overordentligt bekymrende

Så kom den – PISA Etnisk 2005. Det er fremsynet, at Rockwool Fondens bestyrelse har valgt at prioritere ikke-vestlige indvandreres forhold højt blandt de emner, hvor Fonden gennem forskningsprojekter søger at få lagt ny samfundsvidenskabelig viden frem til brug for beslutningstagerne.

AF UNDERVISNINGSMINISTER
OG KIRKEMINISTER
BERTEL HAARDER (V)

PISA Etnisk bekræfter desværre på flere områder resultaterne af PISA 2000 og PISA København. Tosprogede unge klarer sig generelt markant dårligere end unge i almindelighed, og der er en direkte sammenhæng mellem koncentrationen af tosprogede elever på den enkelte skole og læsefærdigheder.

Jeg finder det overordentligt bekymrende, at godt 50 pct. af alle tosprogede elever stadig har funktionelle læsevanskeligheder.

Problemerne er ikke nye. De har været kendt i mere end 10 år.

Jeg vil derfor opfordre kommunerne til at benytte sig af den række af lovændringer og initiativer, som regeringen har gennemført. Vi har skabt grundlaget for at gøre en forskel, og vi arbejder stadig.

Jeg vil samtidig opfordre kommunerne til at sige til, hvis de er i tvivl om mulighederne eller mener, de mangler yderligere redskaber.

Jeg er klar til at tage alle de yderligere initiativer, der skal til for at vende udviklingen.

Fakta

Regeringens initiativer målrettet de tosprogede:

- Fremrykket og obligatorisk sprogstimulering til alle tosprogede småbørn med behov herfor fra 3 års alderen.
- Sprogscreeningsmateriale for tosprogede småbørn og børn/elever. Formålet med materialet er at afdække de tosprogede børns behov for sprogstimulering og støtte i dansk som andetsprog. Materialet er vejledende og stilles til rådighed for kommunerne.
- Styrket dansk som andetsprog for tosprogede elever i folkeskolen, herunder udvidet adgang til at henvise tosprogede elever til andre skoler end distriktsskolen.
- Reform af pædagog- og læreruddannelsen, som bl.a. vil sikre, at nyuddannede pædagoger og lærere har viden om sprogstimulering og undervisning af tosprogede elever.
- Projekt "Dette virker på vores skole", som sætter fokus på indsamling og formidling af gode erfaringer på skoler med mange tosprogede.
- Udviklingsarbejde af andetsprogspædagogikken på 5 skoler i fagene dansk, matematik, natur/teknik, fysik og geografi. Et udviklingsarbejde, som sætter fokus på sproget, og som forventeligt vil have som sideeffekt, at også danske elever får glæde af nytænkningen.

- It-baserede test i dansk som andetsprog på 5. og 7. klassetrin. Materialet stilles til rådighed for kommunerne.
- Udgivelse af en publikation om organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever. Vejledningen forklarer bestemmelserne om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog og giver inspiration til tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen.

Regeringen har taget en række initiativer for at styrke fagligheden i folkeskolen, som også vil gavne de tosprogede elever. Der er tale om bl.a. følgende:

- Skolerne skal inddrage bindende trin- og slutmål for folkeskolens fag i vurderingen af den enkelte elevs udbytte af undervisningen.
- Evalueringen er styrket bl.a. med obligatoriske nationale test og udarbejdelse af elevplaner.
- Kommunerne skal udarbejde kvalitetsrapporter bl.a. med fokus på indsatsen vedrørende dansk som andetsprog.
- Folkeskolens afgangsprøver er gjort obligatoriske. Der er afsat midler til flere timer i en række fag og til efteruddannelse af lærere og ledere.

Endvidere ønsker regeringen at styrke skolestarten, herunder at iværksætte obligatorisk sprogscreening af alle børn, når de starter i skolen. Formålet er at belyse børnenes sproglige udvikling med fokus på aspekter, der især har betydning for børns læse- og staveudvikling.

**Anna Piil Damm
Marie Louise Schultz-Nielsen
og Torben Tranæs**

En befolkning deler sig op?

Med denne bog formidles resultaterne af en detaljeret analyse, hvor hele Danmark blev opdelt i sammenhængende boligområder på mellem 150 og 600 familier. Denne detaljeringsgrad er helt ny i en dansk sammenhæng. I *En Befolkning deler sig op?* analyserer Rockwool Fondens Forskningsenhed således, hvordan befolkningen fordeler sig på boligområder: Er det rigtigt, at befolkningen er meget delt op? At de højtlojnnende ikke bor i de samme områder som de lavtlønnede? At de uddannede ikke bor de samme steder som dem uden uddannelse? At indvanderne ikke bor de samme steder som danskerne? Og at de arbejdende ikke bor de samme steder som dem uden arbejde? Og deler vi os mere op i dag end tidligere?

Særlige analyser afdækker de integrationsmæssige konsekvenser på arbejdsmarkedet af en høj koncentration af ikke-vestlige flygtninge i opholdskommunen.

Bogens resultater kommenteres af minister for flygtninge, indvandrere og integration Rikke Hvilshøj, politisk ordfører for Socialdemokraterne Henrik Sass Larsen og forskeren Svein Blom.

Forskningsobjektet, "blanding kontra opsplnitning", er og navnlig vil blive et vigtigt tema i den faglige og politiske debat i de kommende år.

Gyldendal, 272 sider, 279 kr.

Indlagt CD-Rom med gengivelse af bogens kortmateriale

Uacceptabelt med så ulige chancer til tosprogede børn

De voksne skal være integrerede på arbejdsmarkedet, og børnene skal være integrerede i familierne. Det er opskriften på succes, som Rockwool Fondens undersøgelse afdækker, hvis tosprogede børn skal klare sig godt i skolen.

Hvis tosprogede børn skal have lige chancer som danske børn i livet, kræver det en meget bred politisk indsats. Og den starter i børnenes hjem hos forældrene.

AF CHRISTINE ANTORINI,
UDDANNELSESORDFØRER
FOR SOCIALDEMOKRATERNE

Hvis ikke man politisk vil eller tør træde ind over privatlivstærsklen, er det ganske vanskeligt at se, hvordan vi kan forhindre, at tosprogede børn næsten med garanti bliver fremtidens store underklasse i Danmark.

Udelukkelse fra den samfundsmæssige samtale

Rockwool Fondens konklusioner ligger i forlængelse af Københavns Kommunes særkørsel af PISA-resultaterne for folkeskolens tosprogede børn for et par år siden. Københavnerundersøgelsen viste bl.a., at ikke mindre end 51 % af de tosprogede børn ikke kunne læse tilstrækkeligt til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er en katastrofal udvikling, at så mange børn ikke får den nødvendige viden med i bagagen til at komme videre i livet. Det gælder ikke bare udelukkelse fra videre uddannelse. Det gælder også udelukkelse fra den samfundsmæssige

samtale som sådan. Man kan ikke forstå avisen, undertekster i fjernsyn, breve fra myndigheder, materiale fra skolen osv.

Rockwool Fondens rapport viser, at det ikke bare er i København, men på landsplan, at tosprogede børn klarer sig meget dårligere fagligt end danske børn. 47 % af de tosprogede børn er uden funktionelle læsekompetencer efter 9. klasse på landsplan. Også i matematik og naturfag klarer de tosprogede børn sig generelt dårligt. Desværre ser det heller ikke ud til, at 2. generation fra ikke-vestlige lande klarer sig meget bedre end 1. generation. Det går især skidt for arabiske, kurdiske og tyrkiske børn.

Hvis de tosprogede børn ikke skal blive fremtidens underklasse i Danmark, er det ikke nok at se på, hvordan skolen kan løfte børnene. Det handler om børnenes hjem. Overraskende nok er det ikke forældrenes uddannelsesniveau, der er afgørende for børnenes chancer for at klare sig godt i skolen.

Hvad der virkelig er med til at løfte børnene, er for det første, når forældrene har et arbejde og dermed bliver integreret via arbejdsmarkedet. For det andet bliver børnene langt bedre rustet til skolen, hvis de er integreret i familien. Ikke mindst dette undersøgelsesresultat er meget interessant.

Børns integration i familien

Hvad vil det sige, at børn er integreret i familien. Det er hjem, hvor der bliver *talt med børn og ikke til børn*. Det er hjem, hvor forældrene støtter børnene i deres skolearbejde med lektier. Det er hjem, hvor man er interesseret i, hvad hinanden laver og spørger til stort og småt, der er sket i løbet af dagen, og hvad man har oplevet og tænkt. Og det er hjem, hvor familien tager på ture sammen, besøger museer, snakker om dagens begivenhed i fjernsynet, den nye film osv. På alle disse områder er forholdene forskellige hos tosprogede familier og hos danske familier. En tredjedel af de tosprogede børn får aldrig hjælp med skolearbejdet af hverken far eller mor, hvilket kun gælder for en tiendedel af deres danske klassekammerater. Der tales væsentligt mere om politik, sociale emner, bøger, film eller fjernsyn i

de danske hjem. Og der er flere af de tosprogede elever, som ikke synes at forældrene bruger tid på at tale med dem.

Rockwool Fondens ærinde er ikke at pege på politiske løsninger, men at åbne vores øjne for væsentlige sammenhænge. Jeg tager bolden derfra med nogle politiske bud set med socialdemokratiske øjne. Det er helt nødvendigt med en meget bred og langsigtet politisk indsats, hvis vi skal give tosprogede børn lige chancer i det danske samfund. Og det skal vi!

Socialdemokratiske løsningsforslag

For det første – og vigtigste – er der behov for et langt skarpere fokus på at få alle forældre – også mødrene – i gang med en uddannelse eller et arbejde. Integration via arbejdsmarkedet giver ikke alene bedre økonomi, større selvtillid, flere netværk – men ruste også forældrene til at hjælpe deres børn i den danske skole.

For det andet skal forældrene introduceres til de institutioner, som alle danske børn bruger: daginstitutionerne, folkeskolen og fritidsordningerne. Vores mål er, at børn med etnisk minoritetsbaggrund skal være tilknyttet dagpleje, vuggestue og børnehave i samme grad som danske børn. Det giver mulighed for at arbejde særligt med sprogræning fra de helt tidlige år, og det giver mulighed for at tilknytte forældrene pædagogiske læringsmiljøer fx gennem forældrekurser, hjemmebesøg, mødrehold mv.

Folkeskolen skal stille tydelige krav

For det tredje skal folkeskolen med god samvittighed stille tydelige krav til forældrene om deres bidrag til en god skole for deres børn. Det ville i øvrigt også være godt for alle de danske forældre! Gennem en slags forældrekontrakter, som aftales, når børnene skrives op til skolen, er der fælles spilleregler for, hvordan forældrene hjælper deres børn derhjemme med lektier mv., at de møder veludhvilet og til tiden i skolen, at man deltager i fællesarrangementer på skolen og at man hver dag snakker med børnene om, hvad der er sket i skolen osv.

I skoler med mange tosprogede forældre skal der etableres forældreklasser, så forældrene møder skolens liv, lærer den danske skolekultur at kende, bliver introduceret til både fagene (som de selv kan

lære af) og til undervisningsmetoder. Hvis ikke der laves klare aftaler og tilbud om, hvordan forældrene introduceres til den uformelle del af den danske kulturelle og læringsmæssige kommunikation, vil skole og hjem stadig være to helt forskellige universer for de tosprogede børn.

Tærsklen til hjemmet er ikke ukrænkelig

For det fjerde – og det lyder måske grimt i manges ører – er tærsklen ind til hjemmet ikke ukrænkelig, når vi taler om sårbare børn. Og det er børn, der allerede, før de starter i skolen, er stillet sprogligt, kulturelt og socialt bagerst i køen. For familier med særlige behov, fx tosprogede familier, der ikke kan dansk særlig godt og ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, skal der iværksættes en specialindsats for at fremme den nære relation mellem forældre og børn, samt styrke forældrene, så de kan varetage omsorgen og siden læringen for deres barn. Forældre skal kunne pålægges at tage imod sundhedsplejerskens tilbud. Kommunen skal have mulighed for at pålægge forældrene, at barnet indskrives i dagtilbud med mulighed for særlig social- og specialpædagogisk bistand. Der skal tilbydes tolkning og kulturel formidling. Og møder børnene ikke op i skolen, skal skolen opsøge børnene om morgenen derhjemme for at få dem i skole – og ikke mindst snakke med forældrene om deres forpligtelse til at hjælpe deres børn på vej. Det har flere skoler bl.a. H.C. Andersen Skolen i Odense med mange tosprogede børn gjort med stor succes – og med større forældreengagement efterfølgende!

For det femte skal der udvikles tilbud, der kan hjælpe børn, der ikke får den sociale og kulturelle bagage med hjemmefra i tilstrækkelig grad. Helhedsskole, hvor skoletid og fritidshjemstid slås sammen til en sammenhængende dag med tid til både leg og læring, tid til idræt, sund mad midt på dagen i et socialt fællesskab, tid til samtale og tid til lektier. Alt sammen i et pædagogisk udviklende miljø. Samarbejde mellem daginstitution, skole, fritidshjem og fritidsliv (idrætsforeninger, musikskole mv.), så alle børn er i et forpligtende fællesskab med andre i stedet for at droppe ud, når skoleklokken ringer.

Opgavens kompleksitet

For det sjette afdækker Rockwool Fonden, at antallet af tosprogede børn i skoleklasserne har en betydning for læringen. Men måske lidt anderledes end vi normalt tror. Det er først, når mere end halvdelen af børnene i en klasse er tosprogede, at det påvirker *de danske børns* læsefærdighed. Men så betyder det også noget. Omvendt skal der være under 10 % tosprogede børn i en klasse, før det giver markant bedre læsefærdigheder til *de tosprogede børn*. Det viser opgavens kompleksitet. Derfor må målet stadig være, at vi ønsker mangfoldige daginstitutioner og skoler, hvor der er børn af alle slags og ikke koncen-

tration af børn, der er ens.

Det er vigtigt, at danske forældre ved, at det ikke går ud over deres børns faglighed, selvom fx en tredjedel af klassekammeraterne er tosprogede. Omvendt er det afgørende, at de nye tiltag med at fordele tosprogede børn bedre på skoler med mange danske børn fortsætter, hvor der er klasser med langt mere end 50 % tosprogede børn.

Behovet for brede politiske løsninger er enorm. Tilbagelænet social bekymring er slet ikke tilstrækkeligt, hvis disse komplekse problemer skal løses, så vi får et sammenhængende Danmark for alle i fremtiden.

PISA Etnisk set fra Nørrebro

Pisa Etnisk er interessant læsning, og der er nogle spændende konklusioner, nogle mere forudsigelige end andre.

AF SKOLEINSPEKTØR
LISE W. EGHOLM

Til daglig er jeg leder af Rådmandsgades Skole, der ligger på Ydre Nørrebro. Skolen har 500 elever, heraf 76 % med anden etnisk baggrund end dansk. Den største del af disse elever, til daglig kaldet "de tosprogede," har en ikke-vestlig baggrund.

Den største del er af arabisk oprindelse (ca. 27 %), de næststørste grupper er tyrkerne/kurderne og pakistanerne, og de udgør ca. 21 % hver. Desuden har vi en gruppe somaliske elever (ca. 30 børn) og

mange andre nationaliteter. Jeg har arbejdet på skolen i 12 år, og vi har været oppe på en andel af tosprogede på 85 %, men er altså nu kommet ned på 76.

PISA Etnisk er derfor vedkommende og kan i høj grad relateres til vores dagligdag på skolen.

Etniske elever i klasserne gør ikke danske børns præstationer dårligere

Dette er en af konklusionerne, og det er dejligt, at det nu er dokumenteret, at det ikke "går ud over" de danske børns faglige præstationer, at der i deres klasse eller på skolen generelt befinder sig børn med anden etnisk baggrund. Dog siger undersøgelsen, at hvis der er over 50 % etniske, bliver de danske børns præstationer ringere, ligesom de etniskes egne i øvrigt også bliver det.

En af forklaringerne er naturligvis bopætningsmønstret. Når der er mere end 50 % i skolen, er det som regel (som hos os), fordi skolen ligger i et område med mange lejeboliger. På Rådmandsgades Skole har vi 125 elever fra Mjølnerparken, der har udviklet sig til en ghetto, hvor der nu bor mere end 90 % indvandrere eller efterkommere. I socialt belastede områder er de danske elever ofte også lavt præsterende. Dette er dog ikke tilfældet i vores hjørne af Nørrebro, fordi vi også har et område med andelsboliger og enkelte ejerlejligheder, hvor der bor ressourcerstærke danske familier.

I København er der totalt i skolerne ca. 31 % tosprogede elever, så det er da opløftende, at det altså IKKE behøver at betyde, at det faglige niveau sænkes. Jeg vil påstå, at en stor andel af etniske elever på nogle skoler har været en undskyldning for, at det faglige niveau har været lavt. Ingen skoler med under 50 % kan efter Pisa Etnisk bruge det som forklaring.

På Rådmandsgades Skole ligger vores elever på landsgennemsnittet i læsning til og med 5. klasse trods den store andel tosprogede, og vores ambition er, at den faglige udvikling kan fastholdes hele vejen op igennem skolen.

Konklusionen her kan give et yderligere skub til det, der kaldes "Københavnnermodellen," nemlig den indsats, der nu på andet år gøres for ad frivillighedens vej at få flere tosprogede familier til at vælge en af de "hvide" skoler til deres børn. På den måde kommer der etniske børn til f.eks. Østerbro-skolerne fra Nørrebro, hvilket over nogle år vil give en vis udjævning af tosprogsandelen til gavn for begge parter, og – som Pisa Etnisk nu har vist – UDEN at det betyder, at de danske elever præsterer dårligere. MEN vi skal altså have "barberet" de "sorte" skoler ned til en procent, som er under 50. At læsefærdigheden stiger markant ved en andel på under 10 % af ikke-vestlige elever, undrer ikke, for skoler med så lille tosprogsprocent vil typisk befinde sig i ressourcestærke områder.

De etniske er dårligere, end vi troede

Naturligvis er det en nedslående konklusion, og det maner til alvorlig eftertanke for os, der til daglig arbejder med disse elever. Faktisk viser det sig, at de etniske score er blevet endnu dårligere end i 2000, hvor den allerede var bekymrende.

Undersøgelsen her, hvor der er målt præstationer i læsning, matematik og i naturfag, viser, at det største gab mellem de danske børns og de etniske præstationer er i naturfag, og det undrer ikke, for det er her, at det "slår igennem," at der ikke er en samtalekultur i mange af de etniske hjem.

Hjemmene har stor betydning for kundskabsgab – skolen mindre

En konklusion, som et skolemenneske

ikke er så begejstret for, da det kan virke håbløst, hvad vi måtte opnå i skolerne. Men sådan ser jeg det ikke. Vi bør arbejde endnu mere på at få den nødvendige tætte kontakt til familierne, så vi kan få indarbejdet en forståelse for, hvor vigtigt det er, at både mor og far taler med deres børn, interesserer sig for deres skolegang, kommer til møderne på skolen, spørger ind til børnenes trivsel osv.

Det er også interessant, men desværre ikke forbavsende, at elever med arabisk baggrund har højere tendens til at mangle læsefærdigheder end de, der har punjabi eller urdu som sproglig baggrund (fra Nordindien og Pakistan). Sådan er billedet også på vores skole på Nørrebro.

Denne undersøgelse bekræfter min påstand om spisebordets store betydning! Her ses det, at det er selve den måde, der tales på i typiske danske familier og i typiske etniske familier, nemlig den "kulturelle kommunikation," som er højere i en dansk end i en etnisk familie, og her mener jeg, at det hænger sammen med spisebordet, man samles om hver aften kontra den individuelle spisning ved sofabordet i mange etniske familier.

Familiernes husstandsindkomst har større betydning end forældrenes uddannelse

Dette gælder ikke de danske elever, men de etniske. Der er en tankevækkende graf, der viser, at de tyrkiske børn, hvis forældre typisk er dårligt uddannede, scorer næsten lige så godt (dårligt!) som de irakiske og afghanske, hvis forældre har en bedre uddannelse.

Men indkomsten betyder noget, da den ofte er udtryk for, i hvilken grad den etniske familie har fået fodfæste på det danske arbejdsmarked. Eksemplet er de bedre beskæftigede vietnamesere kontra somalierne, hvis indkomst generelt er lav. Her scorer de vietnamesiske elever væsentligt bedre i læsescore.

Min konklusion er:

Vi skal arbejde på, at vores skoler har under 50 % tosprogede.

De etniske familiers kommunikation med deres børn skal forbedres.

Der skal sættes på højere andel af etniske på arbejdspladserne.

Litteratur om indvandrерforhold fra Rockwool Fondens Forskningsenhed

1999

Indvandringen til Danmark. Internationale og nationale perspektiver.

Af David Coleman og Eskil Wadensjö med bidrag af Bent Jensen og Søren Pedersen (Spektrum. København).

Immigration to Denmark. International and national perspectives.

Af David Coleman og Eskil Wadensjö med bidrag af Bent Jensen og Søren Pedersen (Aarhus Universitetsforlag).

2000

Mislykket integration? Indvandrernes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet.

Af Gunnar Viby Mogensen og Poul Chr. Matthiessen med kommentarer og vurderinger af Marianne Jelved (Spektrum. København).

Integration i Danmark omkring årtusindskiftet. Indvandrernes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet.

Redigeret af Gunnar Viby Mogensen og Poul Chr. Matthiessen med bidrag af Olaf Ingerslev, Claus Larsen, Hans Jørgen Nielsen, Niels-Kenneth Nielsen, Søren Pedersen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (Aarhus Universitetsforlag).

De fremmede i dansk avisdebat.

Af Bent Jensen (Spektrum. København).

2001

The integration of non-western immigrants in a Scandinavian labour market: The Danish experience.

Af Marie Louise Schultz-Nielsen med bidrag af Olaf Ingerslev, Claus Larsen, Gunnar Viby Mogensen, Niels-Kenneth Nielsen, Søren Pedersen og Eskil Wadensjö (Danmarks Statistik. København).

Foreigners in the Danish newspaper debate from the 1870s to the 1990s.

Af Bent Jensen (Danmarks Statistik. København).

2002

Immigration and the public sector in Denmark.

Af Eskil Wadensjö og Helena Orrje (Aarhus Universitetsforlag).

Hvordan har indvandrerne det? Indvandrernes levevilkår og integration på det danske arbejdsmarked.

Af Bent Jensen (Spektrum. København).

Social Security Benefits in Denmark and Germany – with a Focus on Access Conditions for Refugees and Immigrants.

Af Hans Hansen, Helle Jensen, Claus Larsen og Niels-Kenneth Nielsen (Danmarks Statistik. København).

2004

Migrants, Work, and the Welfare State.

Redigeret af Torben Tranæs og Klaus F. Zimmermann med bidrag af Thomas Bauer, Amelie Constant, Horst Entorf, Christer Gerdes, Claus Larsen, Niels-Kenneth Nielsen, Poul Chr. Matthiessen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Zuwanderung und Arbeitsmarkt. Deutschland und Dänemark im Vergleich.

Af Klaus F. Zimmermann og Holger Hinte (Springer).

Er danskerne fremmedfjendske? Udlandets syn på debatten om indvandrere 2000-2002.

Af Hans Jørgen Nielsen (Aarhus Universitetsforlag).

2005

Indvandringen til Europa. Velfærdsstat og integration.

Af Bent Jensen med introduktion af Torben Tranæs (Gyldendal. København).

Fra asylansøger over flygtning til familiesammenføring. Offentlige kontantydelse i disse situationer i en række vestlige lande.

Af Hans Hansen (Danmarks Statistik. København).

2006

En befolkning deler sig op?

Af Anna Piil Damm, Marie Louise Schultz-Nielsen og Torben Tranæs. Med kommentarer og vurderinger af Rikke Hvilshøj, Henrik Sass Larsen og Svein Blom (Gyldendal. København).

From Asylum Seeker to Refugee to Family Reunification. Welfare Payments in These Situations in Various Western Countries.

Af Hans Hansen (Danmarks Statistik. København).

A Comparison of Welfare Payments to Asylum Seekers, Refugees, and Reunified Families. In Selected European Countries and in Canada.

Af Torben Tranæs, Bent Jensen og Mark Gervasini Nielsen (Danmarks Statistik. København).

2007

PISA Etnisk 2005 – kompetencer hos danske og etniske elever i 9. klasser i Danmark 2005.

Redigeret af Niels Egelund og Torben Tranæs med bidrag af Peter Jensen, Torben Pilegaard Jensen, Niels-Kenneth Nielsen, Helle Kløft Schademán og Nina Smith (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

PISA 2000's læseskala. Vurdering af psykometriske egenskaber for elever med dansk og ikke-dansk sproglig baggrund.

Af Peter Allerup (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Rockwool Fondens Forskningsenhed. Nyhedsbrev (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning i Enheden, herunder også stof af almindelig nyhedsmæssig værdi. Nyhedsbrevet er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse (kun fotos er undtaget fra dette).

Ansvarshavende redaktører: Forskningschef Torben Tranæs og formidlingschef Bent Jensen.

Forskningsenhedens øvrige medarbejdere er: Praktikant Lars Højsgaard Andersen, seniorforsker Jens Bonke, forskningsassistent Johannes K. Clausen, forskningsassistent Peter Fallesen, seniorforsker Lars Pico Geerdsen, forsker Camilla Hvidtfeldt, forskningsassistent Rasmus Landersø, forsker Claus Larsen, forskningsassistent Ane Ring Laursen, forsker Marie Louise Schultz-Nielsen, sekretær Mai-britt Sejberg og forskningsassistent Peer Skov.

Evt. praktiske spørgsmål i forbindelse med nyhedsbrevet besvares af Mai-britt Sejberg på tlf. 39 17 38 32. Fax: 39 20 52 19.

Adresse: Sejrøgade 11, 2100 København Ø. E-post: forskningsenheden@rff.dk. Hjemmeside: www.rff.dk